

Zienswijze op Notitie Reikwijdte & Detailniveau Omgevingseffectrapportage (ROER) voor de 1^e herziening Omgevingsvisie Rotterdam Gebied Alexander – Zuidplein door College B&W Rotterdam van 25 augustus 2022.

Aan: DCMR milieudienst Rijnmond, Postbus 843, 3100 AV Schiedam; e-mail: zienswijze@dcmr.nl

Van: de volkstuinverenigingen ATV Kweeklust, ATV Toepad, ATV Nut & Genoegen, ondersteund door de Joodse Begraafplaats Toepad en de Rotterdamse Hockey Vereniging Leonidas.

Datum: 18 oktober 2022

1. INLEIDING

De gemeente Rotterdam heeft in zijn Omgevingsvisie van december 2021 de zone van Alexander tot Zuidplein (A-Z) aangewezen als een van de gebieden om de verstedelijkingsopgave van Rotterdam te realiseren, een gebied dat vooral aan de noordkant bekend staat als een groen woongebied.

Als aanjagers voor deze verstedelijking worden een hoogwaardige OV-verbinding, de nieuwe oeververbinding en een nieuw station genoemd die moeten leiden naar een “goede groei”.

De verstedelijkingsopgave voor A tot Z houdt de bouw van 20.000 tot 30.000 (nu al opgehoogd naar 35.000) woningen in. Dit alles t.b.v. een economische, sociale en ruimtelijke meerwaarde en tot een duurzame en veerkrachtige stad. Het klinkt ambitieus, maar heeft tegelijk aanzienlijke tegenstrijdigheden in zich.

De groene en ruimtelijke wijk De Esch die conform het huidige bestemmingsplan deel uitmaakt van een ecologische zone vanaf het Eiland van Brienoord tot het Kralingse Bos, is een onderdeel van de zone A tot Z. Deze groene, ruimtelijke en rustige wijk is momenteel een zeer aantrekkelijk woongebied met goede OV-voorzieningen en snel bereikbaar voor de regio (A 16). Naast het NatuurNetwerkNederland-gebied natuurpark Polder De Esch, vormen de 3 volkstuincomplexen, de Joodse Begraafplaats Toepad en de sportvelden gelegen in de hoek Kralingse Zoom / Toepad een belangrijk aandeel in deze groene zone.

De tegenstrijdigheden:

Wat is een goede groei? Zoals geformuleerd door het College van B&W gaat het allereerst over de economische, sociale en ruimtelijke meerwaarde en komt duurzaamheid achteraan. Dat is ook het opvallende in deze gehele notitie. De woorden duurzaamheid worden vaak gebruikt, maar aan welke criteria de gemeente zich in dit gebied wil gaan houden in het kader van duurzaamheid en de huidige klimaatcrisis is onduidelijk. Deze klimaatcrisis die vraagt om aanzienlijke CO² reductie wordt feitelijk genegeerd. In dit kader verwachten de bewoners en gebruikers van de volkstuinen, sportterreinen en de Joodse begraafplaats juist van de overheid minimaal handhaving, bescherming en versterking van de groene waarden van hun terreinen.

De bouw van 20.000 tot 30.000 (max. 35.000) woningen in het A – Z-gebied, betekent voor De Esch de bouw van 500 tot 5.000 woningen afhankelijk van de keuze die gemaakt gaat worden over de

soort oeververbinding (zie de modellen 1 en 2 genoemd onder hoofdstuk Doel en aanpak van de Aanvulling ROER). Afgezien van het verdwijnen van de ruimtelijke kwaliteit van De Esch, gaat dit ten koste van de volkstuincomplexen en de sportterreinen. De volkstuinen die juist bijdragen aan de noodzakelijke biodiversiteit en de CO²-reductie als ze niet verplaatst worden. En de sportvelden die in een groene omgeving een zeer belangrijke sociale - en gezondheidsfunctie hebben voor hun gebruikers.

2.OPGAVEN EN AMBITIES VOOR HET GEBIED A-Z

Wij staan positief tegenover de ontwikkeling van het openbaar vervoer. Daarom staan wij achter een oeververbinding tussen De Esch en Feijenoord die rekening houdt met het behoud van de groene en ruimtelijke waarden van De Esch met het natuurpark Polder De Esch, het handhaven van de 3 volkstuinparken, de sportvelden en vanzelfsprekend de Joodse Begraafplaats aan het Toepad, geen extra autoverkeer in De Esch, geen brug die de wijk in 2-en splitst, geen toename van geluidsoverlast en luchtvervuiling, geen woningafbraak of woningaantasting en een veilig scheepvaartverkeer voor de deur. Aan deze eisen zou moeten worden voldaan, ongeacht de te maken keuze voor vorm en tracé van de oeververbinding.

Momenteel wordt aan twee mogelijke alternatieven of ontwikkelmodellen gedacht in het “hoofdstuk 3.3 Alternatieven en referentie”. Model 1 heeft als basis een volledig ondertunnelde metroverbinding tussen Kralingse Zoom en Zuidplein en model 2 gaat in op een tramverbinding tussen Kralingse Zoom en Zuidplein. Zoals al eerder vermeld hebben beide modellen invloed op het aantal te bouwen woningen en (de wijze van) het voortbestaan van de volkstuinen en de sportvelden.

Onze wens is echter om voor dit gebied te onderzoeken hoe verstedelijking niet ten koste kan gaan van groen ongeacht de keuze voor een brug of een tunnel.

Als opgaven en ambities worden in deze notitie ook de ongedeelde stad met een netwerk van groene verbindingen genoemd en vitale stadswijken met kansen voor bewoners, duurzame mobiliteit, prettige openbare ruimte en sport.

Om dit te kunnen realiseren is het onontkoombaar dat De Esch groen moet blijven met zijn natuurpark Polder De Esch, zijn 3 volkstuinparken en sportvelden. Zeker als de sportcirkel versterkt moet worden met een groter aanbod van sportvelden in de nabijheid van de woonomgeving. Een deel van de huidige sportvelden aan de Kralingse Zoom en het Toepad wordt nu vooral gebruikt door studenten van de nabijgelegen Erasmus Universiteit en de Hogeschool Rotterdam.

De Rotterdamse Hockey Vereniging Leonidas en buur van de volkstuinparken aan het Toepad wordt in het 3^e Integrale Sport Huisvestingsplan Rotterdam gekenmerkt als een sportvereniging met het hoogste rendement van het terreingebruik. Een reden te meer om niet verplaatst te worden.

Eveneens wordt het versterken van de groenstructuur genoemd en klimaatbestendigheid. Juist dan spelen de volkstuinparken in De Esch een onmisbare rol en is het tegenstrijdig om de huidige 3 volkstuinparken die bij elkaar 224 tuinen tellen te verplaatsen of te laten verdwijnen. Dit gaat ten koste van de noodzakelijke biodiversiteit en de CO²-reductie. Omgekapt bomen ten gunste van woningbouw berokkenen schade aan de groene leefomgeving en de leefkwaliteit. Dit compenseren

met de aanplant van nieuwe bomen elders gaat pas na 30 jaar zijn aandeel in CO²-reductie opleveren, wat te laat is. Er zijn minimaal 10 jaar nodig om een gezonde, biologische en vruchtbare bodem te realiseren.

Bovenstaande wordt bevestigd in het “Coalitieakkoord 2022 – 2026: één stad van de Gemeente Rotterdam”. Op p. 14/15 wordt het belang van een groenere stad aangegeven. Het vergroenen wordt een effectieve maatregel om extreme weersomstandigheden, als gevolg van de opwarming van de aarde, het hoofd te bieden. Rotterdam moet getransformeerd worden van een grijze stad naar een groene stad met minder eenzijdige groenaanplant en vóór ecologisch groenbeheer. De kosten moeten beheersbaar blijven en zelfbeheer van groen zal gefaciliteerd worden. Onderhoud van groen en onze parken is van cruciaal belang en daarom is investeren daarin belangrijk.

Kortom als men de stad wil vergroenen, dan gaat men het groen in een wijk als De Esch die hoort bij het stedelijk gebied, toch niet vernietigen? De volkstuintuinen zijn openbaar gebied, voor iedereen toegankelijk om doorheen te wandelen en ze zijn kostenbesparend omdat het tuinonderhoud en de aanplant door bewoners zelf worden gedaan.

Groene wijken zoals De Esch leveren een groot aandeel in de bestrijding van hittestress in stedelijke gebieden. De Nationale Hittestresskaart van “BOOT ingenieurs met een verhaal” laat zien dat De Esch tijdens hete dagen relatief koel is met name waar de volkstuintuinen, de Joodse Begraafplaats en het natuurpark Polder De Esch liggen. Hittestress heeft invloed op onze gezondheid, vooral voor de kwetsbare groepen zoals ouderen, jonge kinderen en chronisch zieken.

Uit een groot Europees onderzoek (COST Action TU1201 Urban Allotment Gardens in European Cities: study of urban allotment gardens and their relevance for urban sustainable development) waaraan wetenschappers uit 31 landen deelnamen, blijken onder meer de volgende conclusies:

- Vormen van samen tuinieren zoals volkstuintuinen, zijn belangrijk voor de grootstedelijke samenleving vanwege de versterking van de sociale cohesie, voedselvoorziening, educatie, klimaatregeling en stedelijke biodiversiteit
- Ze bieden ruimte voor vrije tijd, creëren ecologische zones (zoals in De Esch), verminderen het stedelijk hitte-eiland effect, beschermen bodem en water door infiltratie te vergroten en wegspoeling te verkleinen en houden bodemvruchtbaarheid en waterkwaliteit in stand.
- De volkstuintuinen vormen een belangrijk deel van het stedelijk groene netwerk, die versnipperde habitats in de stad aan elkaar linken (stepping stones) en stedelijke flora en fauna bevorderen. Het ervaren van biodiversiteit kan therapeutische effecten hebben en daarmee het menselijk welzijn vergroten. Dit sluit o.a. aan bij de plannen van de gemeente verwoord in o.a. het rapport “De Nieuwe Maas als stedelijk parklandschap: levendig, aantrekkelijk en natuurlijk: programma rivieroever toekomstperspectief binnen stedelijke Nieuwe Maas uit 2019 en het huidige Programma Rivieroever van wethouder Karremans” waar De Esch deel van uitmaakt. Ook de provincie Zuid-Holland toont hiervan het belang aan o.a. “Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving: Zuid-Holland investeert in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving” uit 2019
- Samen tuinieren kan menselijke verscheidenheid en sociale interactie linken aan biodiversiteit. Daardoor vergroot tuinieren de biodiversiteits-gerelateerde gemeenschapswaarden in de stad

Dit alles wordt aangehaald in de reactie van de landelijke belangenvereniging Algemeen Verbond van Volkstuindersverenigingen in Nederland (AVVN) d.d. 17 augustus 2021 op de Ontwerp Omgevingsvisie van de Gemeente Rotterdam.

Onderzoek heeft uitgewezen dat tuinders een belangrijke rol kunnen spelen in het bevorderen van de biodiversiteit. Biodiversiteit gaat over de verscheidenheid of variatie van plant- en diersoorten in een bepaald gebied. Het omvat alle dieren en organismen die samenwerken in een ecosysteem. Hoe groter die biodiversiteit is, hoe klimaatbestendiger de omgeving wordt.

Dit geldt ook voor de Joodse Begraafplaats aan het Toepad die gelegen is tussen de volkstuintuinen Kweeklust en Toepad. Met zijn ligging en begroeiing vormt deze ook een aandeel in de biodiversiteit en CO²-reductie. Begraafplaatsen bevatten vaak verrassende natuurwaarden. In het gebied rondom deze begraafplaats zijn beschermde diersoorten gespot zoals vleermuizen en een bosuil.

Daarom is het van groot belang om zowel bij de 3 volkstuintuinen Kweeklust, Toepad en Nut & Genoegen als bij de Joodse begraafplaats een onderzoek te verrichten naar de beschermde natuurwaarden conform de Wet natuurbescherming (Natura 2000-gebieden, Soortenbescherming, Houtopstanden), Natuurnetwerk Nederland (NNN), andere provinciaal beschermde gebieden buiten het NNN en het gemeentelijk beleid.

3.DOEL EN AANPAK VAN DE AANVULLING ROER

In de modellen 1 en 2 genoemd op p. 9 en 10 wordt de verstedelijkingsopgave voor De Esch in relatie tot de gekozen oeververbinding toegelicht.

Model 1 gaat uit van een metroverbinding tussen Kralingse Zoom en Zuidplein waarbij een deel van de verstedelijking zal landen in De Esch gekoppeld aan een metrostation in de wijk. De sportclubs aan het Toepad worden verplaatst naar het bestaande sportcluster Boszoom dat versterkt wordt. Dat brengt een transformatieopgave met zich mee voor de huidige sportverenigingen en volkstuintuinencomplexen, met name rondom het Toepad. Er wordt gesproken over kwaliteitsverbetering in het gebied met o.a. de aanleg van een nieuw rivierenpark ter hoogte van De Esch. Maar dat ligt er al met natuurpark Polder De Esch, een beschermd NNN-gebied.

Uit een nadere toelichting van projectmanager Gebiedsuitwerking Alexander – Zuidplein hebben wij begrepen dat het om de bouw gaat van ca. 5.000 woningen op alle niet bebouwde plekken in De Esch oftewel het verdwijnen van alle 3 de volkstuintuinen en de sportvelden.

Er wordt de volkstuintuinen geen enkel perspectief geboden. Met geen woord wordt gesproken over het bestaande groen en waar deze ingrepen in het groen toe zullen leiden.

Dit volbouwen van De Esch en de daarmee gepaard gaande vernietiging van de groene ruimtelijke en ecologische wijk heeft te maken met de aanleg van een metrostation. Het is namelijk niet rendabel om een metrostation te bouwen voor een wijk met ca. 2.690 woningen. Dit verandert als er 5.000 woningen bijgebouwd worden. Echter, de noodzaak van dit metrostation wordt in twijfel getrokken¹.

¹ Het Belevingswaardeonderzoek over de bereikbaarheid in de regio 2021 in het kader van de MIRT-verkenning oeververbindingen regio Rotterdam heeft uitgewezen dat de Esch-bewoners tevreden zijn met de huidige OV-verbindingen.

Model 2 gaat uit van een tramverbinding tussen Kralingse Zoom en Zuidplein. Ook in dit model is er sprake van een ontwikkel- en verplaatsingsopgave voor een aantal sportverenigingen en volkstuinverenigingen in De Esch. Uit een nadere toelichting van projectmanager Gebiedsuitwerking Alexander – Zuidplein, hebben wij begrepen dat zou het gaan om de bouw van 500 tot 1.500 woningen. Alleen de omgeving van het Toepad zou worden onderzocht naar mogelijkheden inzake verplaatsing, andere ligging en/of fuseren van de VTV Kweeklust en VTV Toepad.

De grote vraag die bij beide modellen naar voren komt is, waarom moeten de volkstuinparken met hun natuurwaarden en grote biodiversiteit juist op die plek vernietigd worden in een tijd van klimaatcrisis? Een stad als Rotterdam moet vooral klimaatbestendig gemaakt worden tegen lange droge periodes, hittestress en schaarse en in hevigheid toenemende regenbuien. Daar kan de huidige groene wijk als De Esch met o.a. zijn volkstuinparken een aanzienlijke bijdrage aan leveren.

Wij weigeren te geloven dat de te maken keuzen beperkt zijn tot een keuze tussen model 1 of 2. Dit zou een eendimensionale kijk op de inrichting van de publieke ruimte in de Esch zijn. Een verenging tot een keuze tussen model 1 en 2 is feitelijk een valse keuze. Het besluit tot een tunnel met metro dan wel een brug met tram behoeft niet automatisch tot de in de NRD ROER beschreven gevolgen voor volkstuinen en sportvelden te leiden. Los van de te maken keuze voor een oeververbinding met openbaar vervoer-variant, zou het behoud van de groene waarden van de Esch voorop moeten blijven staan. En dat kan ook!

4. PROCEDURE EN BESLUITVORMING

Het doel van de procedure omtrent de Nota Reikwijdte & Detailniveau is dat vanuit de verstedelijkingsopgave van Alexander tot Zuidplein en de MIRT-verkenning oeververbindingen regio Rotterdam toegewerkt wordt naar een integraal voorkeursalternatief en een integrale herziening van de omgevingsvisie. Het is echter onzorgvuldig dat de resultaten uit de participatietrajecten in de vorm van onder meer wandelingen en de Brede Omgevingsdialogen die gehouden zijn in 2021 en 2022 met alle betrokken bewoners en institutionele stakeholders, niet meegenomen zijn in het rapport en geheel worden genegeerd in deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

SAMENVATTENDE CONCLUSIES

De Nota Reikwijdte & Detailniveau vertoont veel tegenstrijdigheden, ook met het oog op het coalitieakkoord van het huidige college. De nota is ook onzorgvuldig want de opbrengst van de participatieronden is niet vermeld, laat staan dat er rekening mee is gehouden.

De nota brengt de verstedelijkingsopgave van Alexander tot Zuidplein terug tot een keuze tussen een metrotunnel onder de rivier of een brug met tramverbinding over de rivier. Dat is wel een erg smalle basis om de komende decennia “goede groei” van Rotterdam te realiseren.

Ons lijkt het onvermijdelijk om meer onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden voor een kader

Daarnaast heeft een eerdere proef van de RET met een tramverbinding tussen De Esch en Kralingse Zoom aangewezen dat deze lijn absoluut niet rendabel was. Ook de aanname dat een metrohalte in De Esch noodzakelijk is voor studenten die wonen in Rotterdam-Zuid en studeren aan de Erasmus Universiteit en de Hogeschool Rotterdam, is zinloos. Deze halte bestaat al bij de Kralingse Zoom op 5 à 10 minuten loopafstand van deze onderwijsinstellingen.

waarbij de verstedelijkingsplannen van A tot Z niet ten koste gaan van de noodzakelijke klimaatbestendigheid van de Oostflank van Rotterdam in het algemeen en de huidige ecologische groene wijk De Esch in het bijzonder. Daarbij dient rekening te worden gehouden met wat nodig is om de huidige groene waarden van de 3 volkstuinparken, de sportvelden en de Joodse begraafplaats aan het Toepad te handhaven en te beschermen als onderdeel van een groene corridor tussen Natuurpark de Eschpolder en Kralingse Zoom. Daartoe zijn nodig:

1. vervang volkstuinparken niet door steen in de vorm van woningbouw t.b.v. de noodzakelijke klimaatbestendigheid van de Oostflank van de stad
2. verplaats geen volkstuinparken ten koste van de noodzakelijke CO²-reductie, gewenste toename van biodiversiteit en maatregelen tegen hittestress
3. stimuleer en ondersteun Rotterdammers bij hun toenemende behoefte aan stadstuinieren waardoor wachtlijsten bij volkstuinverenigingen verdwijnen
4. erken de volkstuinparken en de Joodse begraafplaats in dit gebied als een noodzakelijk onderdeel van een ecologische zone in een verstedelijkt gebied
5. zie volkstuinparken als een onderdeel van noodzakelijke recreatieve, gezonde, sociale en welzijnsbevorderende voorzieningen
6. en neem dit expliciet op in een gewijzigde Omgevingsvisie.